

EDITORIAL

Davant l'horror a l'extinció i la desaparició, (el revifar d') un crit d'esperança

La tercera edició de *El Crit de la Llengua*, de **Mossen Alminyana i Vallés**, editada per la Diputació de València (octubre de 2006), i de la qual fem la corresponent ressenya en la pàgina posterior, vol ser un homenatge al desaparegut canonge, investigador i intel·lectual que fou el seu autor.

L'obra genèrica de Mossen Alminyana és una **aportació fonamental** a favor de la llengua valenciana. En ella nos aproxima als **classics** i, en les traduccions i adaptacions de **texts religiosos** que va fer, possibilita que els cristians creients tinguin instruments en els quals poder realitzar les pràctiques litúrgiques i resar les oracions.

El llibre del que ara parlem és un "crit" a on queda clara i s'evidencia l'intencionalitat dels grans autors valencians a l'hora de contribuir a **enaltir la llengua** de la pàtria que els era natural o en la que es naturalisaren.

I sorgix la pregunta: ¿Per què eixa insistència i eixa rotunditat en afirmar que la seua llengua era la valenciana? ¿Tindrien una **bola de vidre**

que els mostrà el futur i comprengueren lo necessari que seria hui en dia el seu testimoni per a defensar la seua llengua dels que la neguen i ataquen?

Anem a raonar una explicació més plausible. Posem-nos en la mentalitat de l'època: "Si el prestigi del **provençal** es basa en les grans obres literàries que en eixa llengua s'han escrit, ¿per què no aconseguir nosaltres lo mateix per a la nostra llengua? ¿Per què seguir escrivint en provençal si el nostre **Regne de València** es hui en dia tan important com el que mes?" Dit i fet: crearen grans obres literàries i, com volien que foren diplomes de **noblea** per a la seua llengua, deixaren clar que estaven escrites en valencià.

Encertada o no l'explicació, la contundència dels seus testimonis, contrastables en l'**aportació documental** que inclou el llibre d'Alminyana, mai ha pogut ser refutada per ningú, perquè les evidències parlen per elles mateixes. En ell trobem documents concrets, fets constatables; base sobre la que ha de recolzar-se qualsevol **ciència** que vulga mereixer eixe nom; i no sobre la seua negació o minusvaloració a partir d'hipòtesis o suposicions mes o manco retorçudes.

De la presentació i del proleg de la primera edició volem fer participis als lectors d'uns clarificadors missatges:

Paco Domingo, en la presentació, entre unes altres coses diu: "El "Crit de la Llengua" no és un llibre que tracta de justificar l'existència o no de la Llengua Valenciana. És un llibre que demostra, documentalment, que la Llengua Valenciana té sos orígens i sa paternitat clarament definida. Que no hi valen adaptacions d'última hora, ni partides de naixement falsificades..."

L'autor, **Mossen Al-**

minyana, en el proleg diu:

"La llengua parlada en el Regne de València, com tan bé ho diu el Professor San Valero, no és un fenomen medieval, coetani o posterior a la conquesta de Don Jaume I, sinó molt anterior.

I del romanç anterior subsegüent a la reconquesta jaumina naix, com d'un nucli generador, la Llengua Valenciana, la qual, en la segona mitat del segle XIV, alcança tot el seu esplendor i hi apareix sa denominació definitiva de Llengua Valenciana, tal com ho podrà comprovar el lector en la documentació global d'este llibre, constituïda per les pàgines extretes dels codexs i incunables dels nostres fons comuns històrico-literaris".

El Crit de la Llengua, de Munchssen Alminyana.

PUBLICACIÓ EN
LLENGUA
VALENCIANA

LA CITA

En moltes ocasions la lectura d'un llibre ha fet la fortuna d'un home, decidint el curs de sa vida.

Ralph Waldo Emerson

SUMARI

- 1
- EDITORIAL: **DAVANT L'HORROR A L'EXTINCIO I LA DESAPARICIO, (EL REVIFAR D') UN CRIT D'ESPERANÇA**
- 2
- LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- RESENYA BIBLIOGRAFICA: **EL CRIT DE LA LLENGUA**
- **ANECDOTARI (III)**
- 3
- PATRIMONI VALENCIÀ. PARC NATURAL: **LA SERRA CALDERONA**
- FRUITES, VERDURES I HORTALICES (III): **PARLEM DE TARONGES (2)**
- BIOGRAFIA: **MARTÍN I SOLER**
- 4
- PASSATEMPS
- RONDALLA: **EL LLAURADOR FELIÇ**

ACLARIMENT

Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra col·lectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article té llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema es motiu de debat, però no de divisió, entre nosaltres.

AVIS

Què millor forma d'acabar l'any que acodir als actes culturals que notifiquem en esta fulla. I què millor regal que fer còpies d'esta per als amics i coneguts. En fi, passeu be les Festes i, per a l'any que ve, desigae a Felicitat que està molt bona... ¡No, perdó! ¡Bons desijos i molta felicitat!

**ACTIVITATS CULTURALS
DECEMBRE DE 2006**

Trobarà més informació dirigint-se a les respectives associacions:

CV (Cardona Vives)

C/ En mig, 23-9^a-27^a. 12001 Castello
Tel. i Fax: 964 20 04 68
www.cardonavives.com

IEV (Institut d'Estudis Valencians)

Apartat de correus 1026. 46080 Valencia c.
info@iev.org

RACV (Real Academia de Cultura Valenciana)

C/Avellanés 26. 46003 Valencia c.
Tel 963 91 69 65 Fax: 963 91 56 94
www.racv.es

1 Dec (divendres) 20:00h. Casino antic de Castello.

CONFERENCIA: Joan Ignaci Culla:

"Consciència identitària històrica del valencià front al català"

+Info: **CV**

Del **8 Nov** al **16 Gin** 20:00 h Palau de Colòmina.
C/ Almodí, 1. 46003 Valencia c.

II CICLE DE CONFERENCIES

"Historia de Valencia. Del Cid a los Austrias"

+Info: **RACV** i **CEU Universidad Cardenal Herrera** (Tel: 961 36 90 11 ext. 1107)

• Relació de les conferències:

(Les quatre primeres, ja fetes, foren els dies 8, 13, 23 i 27 de novembre.)

4 Dec (dill): Julio Valdeón Baroque: "*El Cid y Valencia*" [Originalment programada per al 8 de novembre, s'ha traslladat ad este dia, mentres que la de Francisco Roca Traver, programada per ad este dia, se va fer el dia 8 de novembre]

11 Dec (dill): Emilia Salvador: "*Las Cortes valencianas*"

18 Dec (dill): "Ricardo García Cárcel: "*Las Germanías*"

11 Gin (dij): Jaime Siles Salinas: "*Luis Vives, un intelectual europeo*"

16 Gin (dim): Luis Miguel Enciso: "*Valencia y los Austrias*"

15 Dec (divendres) 18:30h. Salo d'Actes de la RACV

I JORNADES MIG AMBIENTALS

CONFERENCIES:

• 18:30 h. Ferran Rives: "El consumidor: ¿Amo o esclau? El camí cap a una societat sostenible"

• 19:15 h. Miquel Rodrigo: "10 anys del Protocol de KIOTO. Orige i situació actual"

• 20:00 h. Ramón San Esteban: "Aliments transgenics. Que son i quins riscs existixen per a la salut i el mig ambient"

+Info: **IEV**

21 Dec (dijous) 19:30 h. Salo d'Actes de l'Aula de Cultura CAM. Llongeta del Mercat. Pça. del Mercat, 4. Valencia c.

CONFERENCIA: Albert Cuadrado: "Vicent Martín i Soler, 200 anys"

+info: **IEV**

RESENYA BIBLIOGRAFICA J.M.M.

Alminyana Vallés, Josep

El Crit de la Llengua 3ª edició

Diputació de Valencia, 2006

(499 pag.)

El llibre motiu de la nostra resenya constitueix en sí un puntal bàsic que no deuria faltar en cap biblioteca d'un valencià que es precie de ser-ho i que es precie de ser coneixedor i amant de la pròpia cultura.

L'obra, que en esta ocasió arriba a la seua tercera edició, es en sí una compilació i revisió d'un conjunt d'autors que, des del segle XIV al XVIII, afirmen expressament en les seues obres escriure en **llengua valenciana**. A banda del perfil biogràfic de cada personatge, s'inclou el bibliogràfic i aportacions documentals en les quals se constata eixa asseveració, en la que afirmen i substantivisen la llengua que utilisaren per a confeccionar les seues obres.

En esta edició es mantenen els prolegs de la primera (així es decidí també quan fou reeditada i notablement ampliatada en 1999). Tant el proleg de l'autor, com la presentació del president de Valencia 2000 -primera entitat que apostà per la seua edició en 1981-, constitueixen dos joyes documentals que no solament parlen de la situació i de l'oportunitat de l'obra, mes encara ho fan de la necessitat d'un compromís dels intel·lectuals en no deixar desaparèixer un patrimoni únic, gestat pel poble valencià. A la vegada són testimoni de la coyuntura socio-cultural, gens favorable en el moment per a una recuperació identitària i patrimonial serena.

Esta reedició resulta hui tan oportuna com les anteriors. Els 17 autors i les més de 34 cites documentals, en les que expliciten escriure en **llengua valenciana**, són proves irrefutables de la consciència idiomàtica del moment i de la gran categoria que com a llengua literària i vehicular va mantindre durant segles. Nomes diferix de la segona edició en la presentació -un sol volum- i en el proleg que en ella realisa el president de la corporació provincial, a més de l'actualització ortogràfica basada en l'última proposta de la RACV.

En Josep Alminyana i Vallés -Mossen Alminyana-, en una prosa casi literària, però en una exposició didàctica i amena, a pesar de lo dens que *a priori* podria considerar-se el tema, facilita la llectura tant dels ya versats en el tema com d'aquelles persones que per primera vegada s'acosten ad ell. Fa més que una relació i un estudi literari, arriba a fer particip al lector i a que este es posicione davant lo que considera un expoli i un atropell al patrimoni cultural valencià i a la seua manifestació mes particular i viva, el seu vehicul de comunicació: **la llengua valenciana**.

Acabem com hem començat, recomanant la seua llectura, així com tindre esta obra, *El Crit de la Llengua*, com a font de consulta. Es una obra bàsica en la qual poder fer front a l'engany, a les falacies, als falços circumloquis i als atacs al patrimoni valencià, actituds i accions hui tan de moda com en les èpoques mes decadents i fosques de la nostra història com a poble. En el llibre trobarém eixes cites en les que es fa referència a la nostra llengua valenciana, a la vulgar llengua valenciana, a la materna llengua valenciana, a l'idioma valencià...

ANECDOTARI (III)

A.M.C.

¿CONEIXIEU QUE... Xativa fou una de les ciutats que mes destaquen en el brodat durant l'època musulmana? Fonamentalment en la fabricació de tapissos decorats.

[Les primeres dos llinees d'este text corresponen a l'últim paràgraf de l'entrega anterior d'esta serie que, per un erro d'edició, quedà sense completar.]

El seu suc es molt recomanat pels meges de manera constant i com a necessari, en especial per als chiquets.

En València tenim documentació pròpia sobre l'assunt en qüestió. Qui desige profundisar i conèixer l'història de la taronja i del taronger, els seus orígens, implantació en els diferents països productors, etc., ha de tindre a mà l'obra d'**En Rafael Font de Mora i Llorens**, ingenier agrònom, nomenada "**El naranjo, su cultivo, explotación y comercio**". Fon editada en 1922 i reeditada en 1935 i 1954. De la darrera és de la que parlem; és molt completa, si tenim en conte les dades a les quals nos referim.

També tenim un tractat de la taronja d'**En Vicent Abad i García**, igualment ingenier agrònom, titulat "**Historia de la naranja**", en tres toms; el primer arplega des de 1781 fins a 1939, el segon 1940-1962 i el tercer des de 1963 fins a les darreres dècades.

Ademés d'estes dos importants obres existix en el Cap i Casal, carrer de les Monges de Sta. Caterina, el **Comité de Gestió** que, junt a **Intercitrus**, són els ents encarregats d'aglutinar al mon d'exportadors de cítrics, privats i cooperatives, des d'a on ixen totes i cadascuna de les directrius i normatives corresponents a la comercialisació i exportació de cítrics valencians i, per extensió, els demés d'arreu d'Espanya.

BIOGRAFIA

Martín i Soler J.P.B.

Enguany es commemora el 200 aniversari de la mort del mes gran compositor valencià de tots els temps, Vicent Martín i Soler (València c. 1754 - Sant Petersburg, 1806).

Començà cantant com a chiquet del Cor de la Seu, a on son pare era tenor.

Cap a 1770 arriba a Madrid. Allí tingue els seus primers èxits, conegue a Olivia Masini, en qui es casà, i fon nomenat compositor oficial de la Cort.

Des del principi es decanta per les operes d'estil italia. Viaja al breçol d'eixe genero, a Italia, en 1778. Nàpols, Turi, Venècia, Parma... veren l'estrena de les seues obres (ballets i operes, principalment). Els encarrechs li plouen i creix la seua fama.

En 1785 s'instala en Viena, a on coneix al llibretiste Lorenzo da Ponte, en qui compon: "Il burbero

di buon cuore", "Una cosa rara" i "L'arbore di Diana"; èxits clamorosos que es representaren per tota Europa.

Rivalisà en popularitat en el mateix Mozart, en qui compartí llibretiste – da Ponte–, influències musicals mútues, i una bona amistat.

La fama de que goja fa que en 1788 viage, convocat per Caterina II, a Sant Petersburg, a on compondrà noves operes i ballets. Despres d'un parentesis en Londres, a on arriba cridat pel seu amic da Ponte, i a on

estrena dos obres, torna a Rússia. Pero, marginat a rant de la pujada al tro d'Alexandre I -que preferia l'opera francesa-, es retirarà de la Cort, i compondrà ya molt poc, dedicant-se a l'ensenyança.

En 1805, un any abans de fallir, compongue la seua ultima obra, la "Gran Salve" a la Mare de Deu dels Desamparats.

PATRIMONI VALENCIÀ PARC NATURAL LA SERRA CALDERONA

La **Serra Calderona**, declarada Parc Natural el 15 de giner de 2002, es un massiç montanyos que, baixant des de terres aragoneses fins a la mar, separa les conques dels rius **Palancia** (que queda al nord) i **Turia** (al sud).

Les **montanyes** mes emblemàtiques de la serra son les del Garbí, el Picayo, les Penyes de Guaita, la Mola de Segart, Rebalsadors, Montmajor, el Pic de l'Aguila, l'Alt del Pi o el Gorgo.

La **vegetació** la componen principalment els pins de carrasca i, en menor mida, els surers, acompanyats de matorral d'aixara, romer, argilaga i cepell. La **fauna** es molt diversa; per posar uns eixemples direm que podem trobar diverses especies d'aus rapaces com l'aguila *culebrera*, el falco tunisenc o el muçol real; i entre els mamífers, el gat salvat, la gineta o el teixo.

De la serenitat i bellea de les seues valls dona conte el fet de que foren triades per a fundar alguns dels mes emblemàtics **monasteris** valencians: el Convent de Sant Espirit (Gilet), la Cartoixa de Portaceli (Serra) i la de Vall de Crist (Altura).

A la Serra Calderona no se l'ha coneguda sempre en el mateix nom, el botanic **Antoni Josep Cavanilles** li otorgà diferents accepcions en funcio dels seus enclaus, aixina parlava de Montanyes de Segarra, Montanyes de Serra, Naquera, Serralada de Portaceli, Montanyes Cucalon i Montanyes de la Cova Santa. A rant dels anys 50 uns excursionistes començaren a utilitzar un terme generaliste: Serra Calderona i des de llavors que se la començà a conèixer en eixe nom.

Els aficionats al **senderisme** disponen de diverses rutes que els portaran per parages de gran bellea fins a cims i miradors des dels que contemplar magnifiques vistes sobre les comarques proximes. El **GR-10** es el sender mes important puix, començant des del Picayo en el terme municipal de Puçol, permet travessar la serra a lo llarc. A mes hi ha una serie de senders de chicotet recorregut (PR), i els nomenats senders locals, que permeten fer **excursions familiars**. Es pot aprofitar tambe per a visitar qualsevol de les poblacions que rodegen el parc; el qual es troba dins dels **termens municipals** d'Albalat dels Tarongers, Alcublas, Algimia d'Alfara, Estivella, Gatova, Gilet, Liria, Marines, Naquera, Olocau, El Puig, Puçol, Sagunt, Albalat de Segart, Serra, Torres-Torr es, Altura i Sogorp.

En tot cas, **no hi ha que oblidar** que no s'ha d'encendre foc, i hi ha que responsabilisar-se de mantindre net el parage.

Tota esta informacio es pot ampliar facilment en els **llibres** que sobre el tema hi ha escrits (tot està en els llibres), o consultant diverses pagines web d'**Internet** (tot acabarà estant en Internet).

PASSATEMPS M.S.S.

Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions. La solucio a peu de pagina.	1. Extremitat inferior de les persones.	1.	-	-	-	A	-	-	-	-	-
	2. Substancia dolça, blanca, cristallisada en grans menuts, que s'obte de la canya dolça, de la remolacha i d'uns altres vegetals.	2.	-	U	-	-	-	-	-	-	-
	3. Mamífer rosegador d'uns 20 cm de llongitud, negre rogenc per l'esquena i blanc per la panxa, en la coa molt peluda, que dobla fins que sobreix del cap, de moviments agils i vius.	3.	-	-	-	R	-	-	-	-	-
	4. Tubercul originari d'America.	4.	-	-	-	-	I	-	-	-	-
	5. Recipient fet en vimen, canyes o material semblant entreteixit, que servix per a portar roba, fruites i uns altres objectes.	5.	-	-	-	S	-	-	-	-	-
	6. Llegum de llavors redones, de 6 a 8 mm de diàmetre, les quals es mengen principalment verdes.	6.	-	-	-	-	-	-	-	-	L
	7. Tauler pintat utilitzat en les aules per a escriure sobre ell.	7.	-	I	-	-	-	-	-	-	-
	8. Objecte utilitzat per a vore millor, que es subjecta en les orelles.	8.	-	-	-	L	-	-	-	-	-
	9. Arma blanca, llarga, recta, aguda, en guarnició i empunyadura.	9.	-	-	-	-	A	-	-	-	-
	10. Obertura de forma regular en una paret que servix per a donar llum i ventilacio.	10.	-	-	-	-	-	-	-	S	-
	11. Vehicul automovil en capacitat no superior a 9 places.	11.	-	O	-	-	-	-	-	-	-
	12. Moble en un tauler horisontal que servix per a menjar, escriure, etc.	12.	-	-	-	-	-	-	-	-	L
PARAULA VERTICAL: Nom d'una mar.											

RONDALLA

“El llaurador feliç” M.S.S.

Un empresari ric i **mamprenedor** es quedà molt parat quan va vore a un llaurador tranquilament **recolzat** baix d'una **figuera**, mentres contemplava l'hort satisfet després d'haver venut la **collita** d'**albargines**. L'empresari, molt decidit, es va dirigir ad ell en molta serietat i preocupacio.

- ¿Per que no cultives mes hortalices? –li preguntà el ric empresari.
- Perque ya n'he tingut prou per esta temporada –respongue el tranquil llaurador.
- Pero, ¿per que no cultives mes de lo que necessites? –va insistir l'home ric.
- ¿I que anava a fer en tot allo? –preguntà desconcertat el llaurador.

Llaurador valencià, obra d'Eduardo Vicente

- Està clar que guanyaries mes diners –li explicà el ric– i podries comprar mes terreny i anar cultivant cada vegada mes i mes coses. Pronte arribaries a tindre un **latifundi** i series un **terratinent**. **Ya** no necessaries cultivar tu mateix la terra perque tindries treballadors que ho farien per tu. En acabant, te convertiries en un home ric i poderos com **yo**.

- Tot això està molt be, pero, ¿que faria **llavors**? –preguntà de nou el llaurador.
- Llavors podries assentar-te i **fruit** de la vida –va respondre l'home ric.
- ¡Ah!, ¿i que creus que estic fent en este moment? –contestà somrient el tranquil i feliç llaurador.

GLOSSARI (paraula/ sinonims: definicio)	Figuera: Arbre que produix les figues. Figa: Fruit de forma semblant a una pera, moll, de pell fina, en gran quantitat de llavors menudes en el seu interior, molt dolç i es menja fresc o sec.	pot menjar cuita, torrada o fregida.
Mamprenedor/ decidit: Persona que te iniciativa per a acometre en resolucio accions dificultoses.	Collita: Conjunt de fruits de camp que s'arpleguen quan arriba l'epoca de fer-ho.	Latifundi: Finca rustica de gran extensio.
Recolzat, de recolzar/ reclinar: Descansar una cosa en algun lloc en posicio inclinada, per eixemple el cap o la part superior del cos.	Albargina/es: Hortalica. El seu fruit se nomena igual i te una pell prima i morada. Es	Terratinent: Propietari de terres, en especial si es tracta de grans extensions agricules.
		Llavors: Adv. de temps. En aquell temps, en aquella ocasio.
		Fruit/ gojar: Sentir plaer per alguna cosa.

ORTOGRAFIA

- El pronom personal “yo” i l'adverbi de temps “ya” s'escriuen en “y”.
- En llengua valenciana tots els **signes interrogatius i d'admiracio** s'han de ficar sempre a l'iniciar la pregunta o exclamacio (¿, ¡) i al finalisar-les (? , !), tal i com pots observar en el text.

Consultar en:
Documentacio formal de l'ortografia de la llengua valenciana. SECCIO DE LLENGUA I LLITERATURA. REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA. (2ª ed.) Ajuntament de Valencia. Valencia, 1994. (pag. 63 i ss. i pag. 82 respectivament)

Solucio: 1 CAMA. 2 SUCRE. 3 FARDA. 4 CREÏLLA. 5 CISTELLA. 6 PESOL. 7 PISSARRA. 8 ULLERES. 9 ESPASA. 10 FINESTRA. 13 COCHE. 14 TAULA. Vertical: MEDITERRANEA

I RECORDA... **Mediterranea**, el nom de la nostra mar, es la paraula elegida esta vegada. L'adjectiu masculi es **mediterraneu**: “el valencià es un poble mediterraneu”.